

Evropa 1914

Evropa 1920

Zaradi podpisovanja mirovnih pogodb v Versaju pri Parizu imenujemo povojno Evropo pogosto kar "versajska Evropa".

Primerjaj zemljevida in ugotovi na podlagi katerih sprememb je nastala večina novonastalih držav v Evropi.

ZNAČILNI POLITIČNI SISTEMI (DRŽAVNE UREDITVE) V EVROPI PO PRVI SVETOVNI VOJNI

Razen v Sovjetski Rusiji je povsod po Evropi zavlada parlamentarna demokracija

Uveljavljanje parlamentarne demokracije

Po prvi svetovni vojni je v večini evropskih držav vladala parlamentarna demokracija. Delovanje države je določala **ustava**, **izvoljeni parlament** je imenoval **vlado** in sprejemal zakone. Nekateri izmed teh držav so bile **republike** (npr. Francija, Nemčija), nekatere pa **parlamentarne monarhije** (npr. Velika Britanija, Belgija). Vrednote demokracije so bile najbolj uveljavljene v zahodni Evropi.

KAKO DELUJE DEMOKRACIJA?

Parlamentarna demokracija je politična ureditev, v kateri ima oblast ljudstvo. To jo lahko izvršuje neposredno (npr. na referendumu, na plebiscitu) ali posredno preko izvoljenih predstavnikov. Polnoletni državljani na volitvah izvolijo svoje predstavnike v parlamentu in v mnogih državah tudi predsednika republike. Parlamentarna demokracija temelji na delitvi oblasti na tri neodvisne veje: zakonodajno (parlament), izvršno (vlada) in sodno (sodišča).

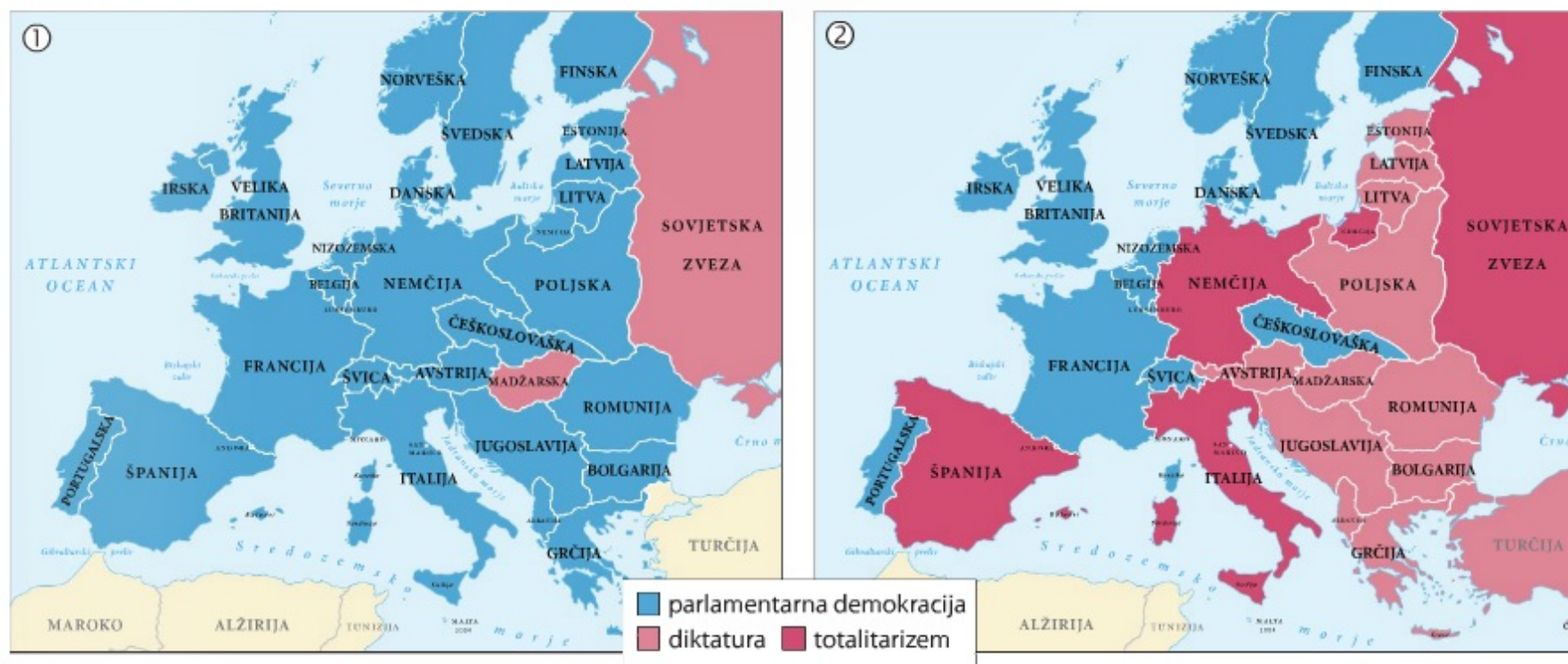
Najdaljšo tradicijo parlamentarnega življenja je imela Velika Britanija. Zaradi vse večjih zahtev delavcev po soodločanju in socialni pravičnosti je tam nekajkrat prišla v vlado delavska (laburistična) stranka.

Tudi Francija se je z dobro socialno zakonodajo izognila večjim delavskim nemiro. Delavske stranke so uzakonile 40-urni delavnik, plačan dopust in višje delavske plače.

KRIZA DEMOKRACIJ

Zaradi zelo slabih razmer v prvih letih po vojni: pomanjkanja in brezposelnosti ter razočaranja nad državniki, ki so vodili tako nesmiselno vojno, je v Evropi naraščalo nezaupanje v demokracijo. V srednji in vzhodni Evropi, kjer so nastale številne nove države in prave demokratične tradicije še ni bilo, so začeli vznikat različni diktatorski režimi.

Vir B: Politični sistemi ① po prvi svetovni vojni in ② v tridesetih letih 20. stoletja

UVELJAVLJANJE DIKTATUR

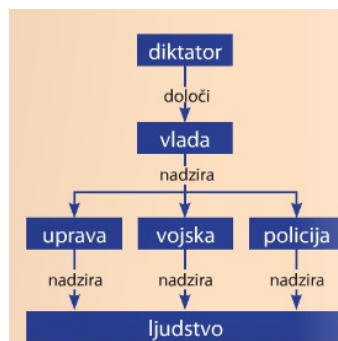
PREBERI SPODNJE BESEDILO IN IZPIŠI VZROKE, KI SO V POSAMEZNIH DRŽAVAH PRIPELJALI DO SPREMEMBE POLITIČNE (DRŽAVNE UREDITVE)

V srednji in vzhodni Evropi, kjer so bile življenjske razmere in politična kultura najslabše, so se ljudje začeli namesto k parlamentarni demokraciji zatekati k skrajnim idejam in hitrim rešitvam. V večini evropskih držav so v letih po prvi svetovni vojni parlamentarno demokracijo izrinili različni diktatorski režimi.

Takoj po vojni so bile posebno slabe razmere v poraženih državah, zato je bil tam **vpliv oktobrske revolucije** najmočnejši. Na Madžarskem je takoj po vojni izbruhnila komunistična revolucija, ki so jo antantne sile s pomočjo sosednjih držav zatrle. Nevarnost komunistične revolucije je pretela v Nemčiji, vendar jo je vojska preprečila.

Vojna je zahtevala visoko ceno tudi pri nekaterih zmagovalkah. Zaradi revščine in nevarnosti revolucije ali velikih delavskih stavk so zmagali razni diktatorski režimi že v dvajsetih letih v **Italiji, Španiji, Bolgariji**, na **Poljskem** in tudi v **Jugoslaviji**. Nestabilne razmere zaradi socialnih ali nacionalnih problemov so bile tudi v drugih manjših, večinoma kmetijskih državah. Veliko jih je v času gospodarske krize v tridesetih letih izgubilo demokratične ustanove.

DELOVANJE IN OBLIKE DIKTARUR

Diktatura je politična ureditev, v kateri ima nek posameznik (npr. kralj) ali družbena skupina (npr. politična stranka) neomejeno oblast. Zato takega diktatorja ni mogoče zamenjati na demokratičen način. Diktatorski režim je lahko avtoritaren ali totalitaren.

Totalitarni režim temelji na ideologiji in karizmatičnem voditelju. Vse državljane skuša prepričati, da bi oblast javno in zasebno podpirali. Posamezniku v totalitarni državi oblast ne priznava najosnovnejših pravic in svoboščin. Za tako državo je pogosto značilen kult osebnosti - čaščenje voditelja. Tipični primeri kulta osebnosti so voditelji, ki so med obema svetovnima vojnama vodili Italijo, Nemčijo in Sovjetsko zvezo (glej vir Č).

Avtoritarni režim brani svojo oblast, se praviloma ne vpleta v zasebnost in, če se mu posameznik ne upira, dopušča različna mnenja.

SLOVARČEK:

- **ideologija** – zamisli o družbenih problemih, gospodarski ureditvi, o kulturi
- **totalitarizem** – politična ureditev, v kateri vladajoče stranke svojo ideologijo o družbeni ureditvi skušajo uveljaviti v vseh delih družbe

kult osebnosti - čaščenje posameznika kot odrešitelja in nezmotljivega vodjo naroda, človeštva ...

karizmatični voditelj - oseba, ki privlači in vpliva na velike množice ljudi

DIKTATORJI, KI JIH BOMO POBLIŽJE SPOZNALI

Vir Č: Diktatorji ① Benito Mussolini, ② Adolf Hitler in ③ Stalin

Bili so dobri in prepričljivi govorniki, ki so znali pridobiti množice za svoje ideje.

